

**YM ♥
2035**

Strategia 2035 toimenpidepolut

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

**Hiilinegatiivinen Suomi
on pysäyttänyt
luontokadon
ja saastumisen**

Tavoite 2035: Ilmastonmuutoksen, luontokadon ja saastumisen keskinäiset riippuvuudet on tunnistettu ja ne ratkaistaan yhdessä.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	VUOSI 2030
Aloitetaan biodiversiteettilain valmistelu luontokadon pysäyttämiseksi.	Suojelutarpeita ja niiden muutoksia vastaava lainsäädäntö on voimassa ja sitä toimeenpannaan.	Biodiversiteettilaki on voimassa. Lainsäädännön kehittämistarpeet arvioidaan uudelleen.
Ilmastopoliitikan suunnitelmissa tunnistetaan ja otetaan huomioon toimien vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen ja päästöjen vähentämiseen.	Suunnitelmissa tarkastellaan päätösten/esitysten vaikutuksia myös vesistöihin, virkistykseen ja maankäytön suunnitteluun.	Ilmastopoliitikan suunnitelmat on laadittu siten, että toimien vaikutuksia ilmastonmuutoksen, luontokadon ja saastumisen ehkäisemiseksi voidaan arvioida. Kunnat ovat vähentäneet päästöjään vähintään 60 prosentilla.
Varmistetaan toimintaedellytykset ja määrärahat keskeisille vapaaehtoisille suojelu- ja ennallistamistoimille (HELMI, METSO, vesiensuojelun tehostamisohjelma).	Helmi-elinympäristöohjelman toimeenpanoa jatketaan ja tarvittaessa tehostetaan. METSO-ohjelman jatkokausi 2026-2030 käynnissä.	Tehdään arvio Helmi- ja METSO-ohjelmien vaikuttavuudesta ja lisätoimenpiteiden tarpeesta.
Tarkastellaan lainsäädännön ja muiden ohjauskeinojen yhteentoimivuutta yli sektorirajojen ja parannetaan ilmaston, luonnon monimuotoisuuteen ja saastumiseen liittyvien vaikutusten ja ohjauksen johdonmukaisuutta.	Parannetaan lainsäädännön ja muiden ohjauskeinojen ohjausvaikutuksen yhdenmukaisuutta yli sektorirajojen. Koulutetaan ja edellytetään toimeenpanosta huolehtivia toimijoita huomioimaan sektorirajat ylittävät vaikutukset ja etsimään kokonaisoptimoituja ratkaisuja.	Lainsäädäntö ja muut ohjauskeinot muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden, jolla ilmastonmuutosta, luontokatoa ja saastumista torjutaan kokonaisvaltaisesti ja tehokkaasti.

Tavoite 2035: Hiilineutraaliustavoite on saavutettu, Suomi on hiilinegatiivinen.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
Hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisen arviointi toteutetaan vuonna 2024. Maankäyttösektorin nettonieluille asetetaan lainsäädännössä määrällinen tavoite.	Ilmastovuosikertomus: vuosittainen lakisääteinen raportointi etenemisestä Ilmastolain tavoitteet ja suunnittelujärjestelmä päivitetään vastaamaan toimintaympäristön muutoksia ja uusinta tutkittua tietoa.	Ilmastolain mukaisella päästöpolulla edistyminen (vähintään 60 prosentin päästövähennys vuoteen 2030 mennessä vuoden 1990 tasosta).
Kehitetään uusia hiilineutraaliutta tukevia taloudellisia ja muita ohjausmekanismeja fossiilisia polttoaineita korvaaville investoinneille (DNSH).	Mahdolliset kivihiihkieltoon rinnastettavat uudet lait, joissa takaraja fossiilisten käytölle jo ennen vuotta 2030 Valtion omistajaohjauspolitiikkaan kansallisia standardeja vastaavat hiilineutraalisuus-tavoitevuode	Suomi on luopunut fossiilisista poltto- ja raaka-aineista lähes kokonaan.
Käynnistetään prosessi kulutusperusteisten kasvihuonekaasupäästöjen sisällyttämiseksi kansalliseen hiilineutraaliustavoitteeseen.	Toteutetaan poikkihallinnollinen suunnitelma/ohjelma kulutusperusteisten päästöjen vähentämiseksi hiilineutraaliustavoitteen mukaisesti.	Kulutusperusteiset päästöt ovat vähentyneet 50 %.

Tavoite 2035: Ympäristöön, maaperään, ilmaan ja vesistöihin ei kulkeudu haitallisia päästöjä. Ympäristöriskit ovat hallinnassa.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
Vesien ja meren hoidon tavoitteet saatetaan kaikilta osin oikeudellisesti sitoviksi ja velvoittaviksi (nk. WESER päätös). Ympäristönsuojelu- ja vesilaki uudistetaan ja niiden yhtymäpintoja tarkastellaan vesien ympäristötavoitteeseen.	Käynnistetään ympäristö- ja vesilupien tarkastaminen. Vesien- ja merenhoitosuunnitelmat vuosille 2028-2033 hyväksytty vuoden 2027 lopussa ja toimeenpano aloitettu.	Vesien- ja merenhoidon toimenpiteet toteutettu
Säädetään öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitoimilaki sekä laki poikkeuksellisen suurten öljy- ja kemikaalivahinkojen jätehuollon järjestämisestä. Säädetään ja toimeenpannaan laki ympäristövahinkorahastosta. Selvitetään ympäristövastuiden oikeudellinen asema konkurssissa. Jätehuollon erityistilanteita koskeva lainsäädäntö saatetaan kuntoon, vastuut ja toimintatavat ovat selkeitä.	Ympäristövahinkojen torjunnan, jälkitoimien ja poikkeuksellisen suurten vahinkojen jätehuollon järjestämisen osalta vastuut ovat selkeät. Ympäristövahinkojen toissijainen vastuujärjestelmä/ ympäristövahinkorahasto on toiminnassa. Ympäristönsuojelulakia on muutettu ja muutosten toimeenpano viranomaisissa jatkuu Erityistilanteiden jätehuoltoa koskeva lainsäädäntö on kunnossa. Kunnianhimoiset ympäristötavoitteet toteuttava teollisuuspäästädirektiivin muutos on hyväksytty EU:ssa ja toimeenpantu Suomessa.	Ympäristövahinkojen määrä ei nouse tai vähenee. Toiminnanharjoittajat hoitavat ympäristövelvoitteensa mahdollisimman pitkälle ilman valtion taloudellista väliintuloa. Ympäristövelvoitteiden asema konkurssissa on selkeä ja suhde ympäristövahinkorahastoon on selkeä.
Selvitetään vastuut, varmistetaan rahoitus ja huolehditaan valtion vastuulla olevien vakavaa ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavien kaivannaisjätealueiden ja muiden saastuneiden alueiden kunnostamisesta kiireellisyysjärjestyksessä.	Jatketaan päästöjä ja maaperän terveyttä koskevan sääntelyn toimeenpanoa ja valtion vastuulla olevien pilaantumisen vaaraa aiheuttavien kaivannaisjätealueiden seurantoja, selvityksiä ja kunnostuksia kiireellisyysjärjestyksessä.	Haitallisten aineiden päästöt ympäristöön ovat hallinnassa. Pilaantuneet maa- ja jätealueet on kunnostettu siten että niistä ei aiheudu merkittävää ympäristö- tai terveyshaittaa.

Tavoite 2035: Yhdyskuntien kehittäminen ehkäisee luontokatoa ja hillitsee ilmastonmuutosta.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
<p>Ajantasaistetaan valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) tukeutuen laadittavaan alueidenkäytön kehityskuvaan. Kehitetään alueidenkäyttöä ohjaavaa lainsäädäntöä ja valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita ilmastonmuutoksen hillinnän, ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja luonnon monimuotoisuuden osalta.</p>	<p>Lainsäädännön mukaisen toiminnan ohjeistaminen ja VAT:tien toimeenpanon edistäminen. Informaatio-ohjauksella tuetaan lakien mukaista suunnittelua.</p> <p>Ekologisen kompensaaation kehittäminen osana alueidenkäytön suunnittelua.</p> <p>Luonnon monimuotoisuuden, ilmastonmuutoksen hillinnän ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistaminen alueidenkäytön suunnittelussa.</p>	<p>Kaupunkiseutujen ja muiden yhdyskuntien yhdyskuntarakenne kehittyy hiilineutraaliutta ja luonnon monimuotoisuutta tukevaan suuntaan ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi on tehty tarvittavat ratkaisut.</p>
<p>Lisätään tietoa olemassa olevan rakennuskannan kestävän käytön taloudellisista mahdollisuuksista, arvoista ja hoidon ilmastohyödyistä.</p>	<p>Kehitetään tietoon perustuvaa olemassa olevan rakennuskannan kestävää käyttöä.</p>	<p>Tilatarpeita tyydytetään ensisijaisesti nykyisen rakennuskannan pohjalta.</p>
<p>Toteutetaan merialuesuunnittelun vaikuttavuuden ja toimivuuden arviointi sekä niiden oikeusvaikutteisuus. Laaditaan merialuesuunnitelma 2.0 2026 mennessä.</p>	<p>Käynnistetään merialuesuunnitelma 3.0:n laatiminen.</p> <p>Toteutetaan rannikkostrategian toimenpiteitä.</p>	<p>Merialueen käyttö on yhteen sovitettua ja kestävää. Merialuesuunnitelma on edistänyt merienergian ja kestävän sinisen talouden toteuttamista. Vesien ja ympäristön tila on parantunut ja suojelutavoite "30 by 30" toteutuu.</p>

2

**Vihreä siirtymä
on kasvun perusta**

Tavoite 2035: Vihreän siirtymän ratkaisut ovat Suomen talouden veturi.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
<p>Asetetaan mitattavat ja raportoitavat kestävyyskriteerit ja tavoitteet kaikkeen julkisorganisaatioiden kanavoimaan yritysrahoitukseen ja tukiin.</p> <p>mm. päästövähennystavoitteiden edellyttäminen, kattavampi kestävyysraportointi. mm. DSH. (TAE, EU, erillisrahoitus).</p>	<p>Julkisen sektorin toimia tarkastellaan entistä paremmin yhteen erityisesti talous-, ilmasto-, ympäristö-, sekä elinkeino- ja innovaatiopolitiikassa. Määrärahoja tarkastellaan strategisesti paremmin.</p>	<p>julkinen sektori on edelläkävijä talouden ja toiminnan ohjaamisessa vihreän siirtymän mukaiseksi kestävyyskriteerit huomioiden (kansallisen strategian toimeenpano)</p>
<p>Eri EU-rahoitusinstrumentteja tarkastellaan ja suunnataan kansallisesti poikkihallinnollisena kokonaisuutena ilmastorahoituksen osalta (30 % kaikista EU -määrärahoista).</p>	<p>Kehitetään uudenlaisia valmistelu- ja toteutusmalleja valtioneuvostossa sekä uudenlaisia budjettimenettelyjä vihreän siirtymän rahoituksen kanavoimiseksi ja Suomen kilpailukyvyn vahvistamiseksi. Suomi vaikuttaa siihen, että EU rahoituskehiksestä vähintään 45 % suunnataan vihreään siirtymään.</p>	<p>EU-rahoitusinstrumentit ja kansalliset instrumentit tukevat yhdessä joustavien toimintamallien kanssa kestävyys siirtymän toteutumista</p>
<p>Vauhditetaan vihreän siirtymän investointien lupien ja muiden ympäristöllisten menettelyiden viranomaiskäsitteilyä digitalisaation, rakenteellisten ratkaisujen, tulohajautuksen ja riittävien henkilövoimavarojen turvin samalla korkeasta ympäristönsuojelun tasosta huolehtien.</p>	<p>Jatketaan vihreän siirtymän investointien edellyttämien menettelyiden nopeutettua käsitteilyä rakenteellisia ratkaisuja ja digitalisaatiota hyödyntäen ja turvaamalla tarvittaessa määräaikaisten voimavarojen riittävyys.</p>	<p>Suomi tunnetaan investoijien parissa sujuvista ympäristöllisistä menettelyistä ja korkeasta ympäristönsuojelun tasosta.</p>
<p>Ekologinen kompensatio otetaan käyttöön. Selvitetään muiden eri kompensatiomahdollisuuksien hyödyntämistä.</p>	<p>Kompensaatiomallien jatkokehittäminen hyödynnettävyyden ja vaikuttavuuden näkökulmasta</p>	<p>Kompensaation riskit ja mahdollisuudet on tunnistettu ja ratkaistu</p>

Tavoite 2035: Vihreä siirtymä vahvistaa luontopääomaa ja huoltovarmuutta.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
<p>Tuulivoimarakentamisen alueidenkäyttöä edellytyksiä tehostetaan.</p> <p>tuulivoimarakentamisen suunnittelun ohjeistuksen kehittäminen, merituulivoiman suunnittelun edistäminen.</p>	<p>Tuulivoiman ja muun uusiutuvan energian toteuttamisen edellytyksiä kehitetään.</p> <p>Lainsäädännön ja ohjeistuksen toimivuutta seurataan ja toimia suunnataan sen mukaisesti.</p>	<p>Tuulivoima ja muu uusiutuva energia muodostavat merkittävän osan energiantuotannosta ja niiden rakentaminen on alueidenkäytöllisesti kestävä ja hyväksyttävää. Lainsäädäntö ja ohjeistus tuulivoiman ja muun uusiutuvan energian toteuttamiseen on selkeää ja ohjaa rakentamista.</p>
<p>Teollisuuden ja toimialojen vähähiilisyystiekarttoja päivitetään siten, että niissä huomioidaan myös investointien tarvitsemat aineet/luonnonvarat ja kiertotalouden green deal- ja skenaariotyössä tunnistetut vaikuttavimmat toimet sekä DNSH-periaate.</p>	<p>Laaditaan ilmasto- ja luonnonvarastrategia, joka yhdistää luonnonvaranäkökulman ilmastosuunnitelmiin sekä osaksi vihreää siirtymää, ilmastonmuutoksen torjuntaa sekä luonnonmonimuotoisuuden vahvistamista.</p>	<p>Teollisuuden investointisuunnitelmat ja ympäristötiekartat tukevat Suomen hiilineutraaliutta ja kilpailukykyä; luonnon monimuotoisuus on turvattu.</p>
<p>Kehitetään ja otetaan käyttöön ohjauskeinoja kierrätysravinteiden käytön lisäämiseksi ja huoltovarmuuden parantamiseksi. Huoltovarmuuden parantamiseksi otetaan käyttöön yhdyskuntien jätevesien ja sivuvirtojen hyödyntämätön ravinne- ja energiapotentiaali. (RAKI)</p>	<p>Kierrätysravinteilla korvataan epäorgaanisia lannoitevalmisteita ja uusiutuvalla energialla fossiilisia polttoaineita.</p>	<p>Ravinteet kiertävät tehokkaasti, kierrätyslannoitemarkkina on kehittynyt ja kilpailukykyinen.</p>
<p>Tuetaan asuinrakennusten energiatehokkuuden parantamista avustuksilla merkittävästi säädosvaatimuksia parempaan tasoon Edistetään kotitalouksien oma-energiatuotantoa (Tukia suunnataan rakennusten energiatehokkuuden merkittävään parantamiseen sekä fossiilisia polttoaineista luopumiseen lämmityksessä.</p>	<p>Energiatehokkuutta koskevien säädösten toimeenpano ja kehittämistarpeiden selvittäminen.</p>	<p>Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin mukaiset uudet vaatimukset on annettu. Rakennusten lämmityksessä ei käytetä enää fossiilisia polttoaineita.</p> <p>Uusissa ja olemassa olevissa rakennuksissa käytetään laajasti aurinkosähköä ja älykkäitä järjestelmiä. Aurinkolämpö ja kysyntäjousto ovat yleistyneet.</p>

Tavoite 2035: Kiertotalous on talouden valtavirtaa, ja luonnonvaroja käytetään planeetan kantokyvyn mukaan.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
<p>Kehitetään ja suunnataan uudelleen taloudellisia kannusteita ja ohjauskeinoja (verot, tuet, kannusteet), jotka tukevat luonnonvarojen säästeliästä käyttöä, vähentävät hiilidioksidipäästöjä sekä edistävät kiertotalouden palvelumallien yleistymistä.</p>	<p>Jatketaan taloudellisten ohjauskeinojen kehittämistä ja käyttöönottoa ja verorakenteen uudistamista kannustamaan ilmastoneutraaleihin ja kiertotalouden mukaisiin tuotanto- ja kulutusvalintoihin. Sisäistetään kulutuksen ja tuotannon haitalliset ympäristövaikutuksen hintoihin verotuksen avulla.</p>	<p>Verotus ohjaa kestävään kiertotalouteen. Ohjausvaikutuksia arvioidaan säännöllisesti.</p>
<p>Varataan riittävät voimavarat kiertotalousohjelman ja muovitiekartan pitkäjänteiselle toteuttamiselle ja päivittämiselle sekä vahvistetaan kiertotalouden TKI-panostuksia ja osaamista.</p> <p>Voimistetaan kiertotalouden green deal- ja skenaariotyössä tunnistettujen vaikuttavimpien toimien toteutusta.</p>	<p>Vaikutetaan EU:ssa kunnianhimoisen ja pitkäjänteisen kiertotalous- ja luonnonvarapolitiikan kehittämiseen sekä toimeenpanoon. Edistetään globaalia kiertotalousyhteistyötä tavoitteena saada aikaan kv. sopimus luonnonvaroista.</p>	<p>Suomi on siirtymässä kiertotalouteen. Uusiutumattomien luonnonvarojen kulutus vähenee, ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö voi kasvaa siten, että kotimaan primääriraaka-aineiden kokonaiskulutus ei 2035 ylitä vuoden 2015 tasoa. Resurssien tuottavuus kaksinkertaistuu vuoden 2015 tilanteesta vuoteen 2035 mennessä. Materiaalien kiertotalousaste kaksinkertaistuu vuoteen 2035 mennessä.</p>
<p>Otetaan käyttöön täysmittaisesti jätteiden erilliskeräysveloitteet. Kehitetään ja otetaan käyttöön ohjauskeinoja kaivannaisjätteiden määrän vähentämiseksi ja niiden kierrätyksen lisäämiseksi. Säädetään MASA-asetus helpottamaan ja tehostamaan pilaantumattomien maa-ainesten uusiokäyttöä. Päivitetään jätehuollon erityistilanteita koskeva lainsäädäntö niin, että vastuut ja toimintatavat ovat selkeitä.</p> <p>Toteutetaan lisäohjauskeinoja (kuten informaatio-ohjaus, taloudelliset ohjauskeinot, lainsäädäntö), jotta saavuttaisiin EU:n sitovat uudelleenkäyttö- ja kierrätystavoitteet.</p>	<p>Päivitetään valtakunnallinen jätesuunnitelma ja kiertotalousohjelma yhdessä laatimalla uudet tavoitteet ja toimenpiteet hiilineutraalin kiertotalouden edistämiseksi. Tunnistetaan oleellimmat kohteet, joissa vesien ja meren tilaa voidaan tehokkailla hanketoimilla vaikuttaa. Aloitetaan toimet vesien- ja merenhoidon kannalta oleellisissa kohteissa.</p> <p>Päivitetään valtakunnallinen jätesuunnitelma synergiassa kiertotalousohjelman kanssa.</p>	<p>Vähintään 60 % yhdyskuntajätteestä ja 70 % pakkausjätteistä kierrätetään.</p> <p>Suomessa on hyvin toimivat kierrätys-markkinat jota digitaaliset järjestelmät ja lainsäädäntö tukevat. Tuottajavastuujärjestelmät tukevat ekologista tuotesuunnittelua.</p> <p>Pilaantumattomien maa-ainesten uusiokäyttö on kasvanut merkittävästi.</p> <p>Vähintään 60 % yhdyskuntajätteestä ja 70 % pakkausjätteistä ja rakennusjätteistä kierrätetään Suomessa on hyvin toimivat kierrätys-markkinat jota digitaaliset järjestelmät ja lainsäädäntö tukevat.</p>
<p>Mahdollistetaan rakennustuotteiden kiertotaloutta vaikuttamalla ja osoittamalla riittävät voimavarat EU- ja kansalliseen rakennusalan säädöstyöhön (rakennustuoteasetus, kansalliset säädökset) yhteistyössä rakentamisen toimialan kanssa.</p>	<p>Edistetään purkumateriaalien ja rakennusjätteen hyödyntämisen määrää ja laatua materiaalikohtaisesti säädösohjauksen ja taloudellisen ohjauksen avulla.</p>	<p>Rakennus- ja purkujätetilastointi on merkittävästi nykyistä parempilaatuisempaa purkumateriaali- ja rakennusjätteselvitysten ja siirtoasiakirjaseurannan pohjalta.</p>

Tavoite 2035: Kiinteistö- ja rakennusalan tuottavuutta parannetaan, rakennusten elinkaari on vähähiilinen ja materiaalitehokas.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
<p>Tuetaan vähähiiliseen ja resurssitehokkaaseen rakentamiseen siirtymiseksi kehittämällä säädösohjausmenetelmä, kansallisen hiilijalanjäljen laskentamenetelmä sekä päästötietokanta. Jatketaan yhteistyötä EU ja pohjoista yhteistyötä harmonisointujen menettelyiden kehittämisessä.</p> <p>Otetaan huomioon rakennusten pitkäikäisyys ja sen edellyttämä käytön muuntojoustavuus alueiden käytön suunnittelussa ja rakennusten suunnittelussa.</p>	<p>Toteutetaan rakentamisen raja-arvotarkastelu muidenkin ympäristövaikutusten kuin kasvihuonekaasupäästöjen huomioimiseksi rakentamisen ohjauksessa. Tunnistetaan vaikuttavimmat toimenpiteet resurssitehokkaan ja ympäristövaikutuksen huomioon ottavan vähähiilisen rakentamisen edistämiseksi</p>	<p>Hiilijalanjälkilaskenta sekä ympäristövaikutusten arviointi on sisällytetty rakentamisen koulutukseen laajemmin.</p> <p>Rakentamisessa ja rakennusten kunnossapidossa aletaan hyödyntää rakennuksen elinkaaren kustannusten ja päästöjen tarkastelua laajemmin.</p>
<p>Vähähiilisen rakentamisen kehittämistä tuetaan teknologiaohjelmalla, joka kohdentuu kotimaan rakentamiseen ja kaikkiin rakennustyyppeihin. Yhteiskehitetään kiinteistö- ja rakennusalan toimialan kanssa innovaatioita, tuottavuutta ja investointeja edistäviä toimintakokonaisuuksia vihreän siirtymän ja kestävän rakentamisen edistämiseksi hyödyntämällä julkista, EU- ja yksityistä pääomaa.</p>	<p>Kehitetään yhteistyössä toimialan kanssa kestävän rakentamisen teollisia ratkaisuja.</p>	<p>Kiinteistö- ja rakennus toimialan osaamissiirtymä hiilineutraaliin rakentamiseen on kehittynyt. Toimialan investoinnit tukevat hiilineutraaliin yhteiskuntaan siirtymistä.</p>
<p>Kehitetään rakentamisen säädösohjausmenetelmiä (ml. rakentamislaki, rakennuksen ilmastaselvitysasetus, rakennuksen materiaaliselosteasetus, uuden rakennuksen hiilijalanjäljen raja-arvoasetus). Teknologiaohjelma, kansallisen hiilijalanjäljen laskentamenetelmää sekä päästötietokantaa vähähiiliseen ja resurssitehokkaaseen rakentamiseen siirtymisen tukemiseksi.</p>	<p>Toteutetaan rakentamisen raja-arvotarkastelu muidenkin ympäristövaikutusten kuin kasvihuonekaasupäästöjen huomioimiseksi rakentamisen ohjauksessa. Tunnistetaan vaikuttavimmat toimenpiteet resurssitehokkaan ja ympäristövaikutuksen huomioon ottavan vähähiilisen rakentamisen edistämiseksi.</p>	<p>Hiilijalanjälkilaskenta sekä ympäristövaikutusten arviointi on sisällytetty rakentamisen koulutukseen laajemmin.</p> <p>Rakentamisessa ja rakennusten kunnossapidossa aletaan hyödyntää rakennuksen elinkaaren kustannusten ja päästöjen tarkastelua laajemmin.</p>

5

**Elinympäristöt ja
uudet ratkaisut tukevat
sujuvaa arkea kaikissa
elämäntilanteissa**

Tavoite 2035: Kunnat, kaupungit ja alueet luovat edellytykset kestäväälle elämäntavalle.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
Suurimpien kaupunkiseutujen MAL-sopimusmenettelyjä kehitetään. MAL-sopimukset päivitetään ympäristöministeriön johdolla hallituskauden vaihtuessa tukemaan yhdyskuntarakenteen kehittymistä kestävästi sekä monipuolista ja riittävää asuntotuotantoa.	MAL-sopimukset päivitetään hallituskauden vaihtuessa tukemaan yhdyskuntarakenteen kehittymistä kestävästi, ja ne toimivat esimerkkinä kaikille kaupunkiseuduille.	MAL-sopimukset päivitetään hallituskauden vaihtuessa tukemaan yhdyskuntarakenteen kehittymistä kestävästi, ja ne toimivat esimerkkinä kaikille kaupunkiseuduille.
Edistetään kokeilukulttuuria ja hyödynnetään tehokkaasti yhteistyön tarjoamat kehittämisresurssit vihreän siirtymän ja laaja-alaisesti kestävästä kaupunkikehityksestä ja kuntien ilmasto- ja luontotyön ja virkistyskäytön edistämiseksi.	Vakiinnutetaan metropoli- ja muun kaupunkipolitiikan yhteistyön toimintatapa osaksi hallinnonalarajat ylittävää politiikan suunnittelua ja toimeenpanoa. Systematisoidaan kaupunkikehityksen vaatima tietopohja ja sen seuranta. Vakiinnutetaan yhteistyön parhaita käytäntöjä ja kehitetään yhteistyömuotoja.	Vakiinnutetaan metropoli- ja muun kaupunkipolitiikan yhteistyön toimintatapa osaksi hallinnonalarajat ylittävää politiikan suunnittelua ja toimeenpanoa. Systematisoidaan kaupunkikehityksen vaatima tietopohja ja sen seuranta. Vakiinnutetaan yhteistyön parhaita käytäntöjä ja kehitetään yhteistyömuotoja.
Kuntien ilmasto- ja luonnon monimuotoisuuden suojelutyötä edistetään kohdennettujen ohjelmien avulla. Toiminnassa painotetaan kumppanuuspohjaista ja ratkaisuhakuista yhteistyötä laaja-alaisen kestävästä kehityksestä edistämiseksi. Ohjelmat kootaan yhteisen yhden sateenvarjon alle ja toimintaa suunnitellaan yhtenä strategisena kokonaisuutena.	YM tunnustetaan kunta-, kaupunki- ja seutuyhteistyön osajana ja edelläkävijänä Kaupunkien ja kuntien ympäristöllisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitys on vahvistunut valtion, kaupunkien ja kuntien yhteistyönä YK:n SDG-tavoitteet huomioiden	Kuntaosaamista tuetaan henkilökerroin, yhteisin hankkein ja tilaisuuksin Tuetaan kestävästä kaupunkikehityksestä hyvien toimintamallien vakiintumista ja monistamista hyödyntäen isojen kaupunkien edelläkävijyyttä kuntien kestävästä kehityksestä kansallisen minimitason nostamisessa.

Tavoite 2035: Asuntoja on riittävästi erilaisille väestöryhmille ja ne vastaavat asukkaiden tarpeita. Asunnottomuutta ei esiinny.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
Tuetaan kaupunkeja tarpeita vastaavan asumisen saavutettavuudessa, asunnottomuuden torjunnassa sekä kaupunkisuunnittelun ja lähiympäristön laadun kehittämisessä segregaatian ehkäisemiseksi ja ihmisten hyvinvoinnin parantamiseksi.	Tarpeita vastaavan asumisen saavutettavuudella sekä kaupunkisuunnittelun ja lähiympäristön laadun kehittämisellä ehkäistään segregatiota ja parannetaan ihmisten hyvinvointia	Asuntomarkkinat toimivat yhteiskunnan kannalta kestävästi ja tukevat ihmisten tarpeita Kaupungit ja asuinalueet ovat sosiaalisesti kestäviä
Asuntopolitiikan rahoitusvalikoimaa laajennetaan ja otetaan käyttöön. mm. EU -rahoitusta tukemaan kansallista rahoitusta. Valtion asuntorahaston toimintaedellytykset turvataan. Pidetään asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksia koskeva lainsäädäntö ajan tasalla ja turvataan avustusten saatavuus.	Turvataan riittävät resurssit asuntopolitiikan toteuttamiselle, valtion tukemalla asuntotuotannolla täydennetään asuntomarkkinoita ja ehkäistään segregatiota.	
Tuetaan kaupunkeja kehittämään kaupunkisuunnittelua ja lähiympäristön laadun kehittämistä, jolla ehkäistään segregatiota ja parannetaan ihmisten hyvinvointia.	Kaupunkisuunnittelulla ja lähiympäristön laadun kehittämisellä ehkäistään segregatiota ja parannetaan ihmisten hyvinvointia	Kaupungit ja asuinalueet ovat sosiaalisesti kestäviä.
Tuetaan kansalaisia ja kuntia asumisen ennakoinnissa ja tuotetaan ikääntyneille sopivia asumisen ratkaisuja. Tehostetaan korjausavustusten käyttöä ja turvataan tukien saatavuus.	Edistetään asuntokannan korjaamista ikääntyneille sopivaksi. Tuetaan kuntia asumisen ennakoinnissa.	Asuminen ja asuinympäristöt ovat ikäystävällisiä.
Esteettömyys otetaan huomioon osana kokonaisvaltaista asuinalueiden suunnittelua ja toteutusta.	Jatketaan esteettömyyden edistämistä, mm. asetuksesta viestimällä.	Suomessa on miljoona esteetöntä asuntoa.

Tavoite 2035: Rakennettu ympäristö tukee ihmisten hyvinvointia, luontosuhdetta ja sujuvaa arkea.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
<p>Otetaan käyttöön uusia rakennetun ympäristön suunnitteluvälineitä lainsäädännössä (rakentamislaki, kaavoitus, maankäyttö) sekä jatkokehitetään ja pilotoidaan eri ratkaisuja, erityistä huomiota rakennetussa ympäristössä ja samalla vahvistettu luonnon ekosysteemipalveluita ja kiertotaloutta.</p> <p>Kaavoituksen yksityiskohtaisuutta vähennetään, strategisuutta ja joustavuutta lisätään.</p> <p>Arvioidaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) kehittämistarpeita ja ajantasaisuutta sekä valmistellaan VN:n päätös VAT:tien ajantasaistamiseksi.</p>	<p>Huolehditaan alueidenkäyttöä ohjaavan lainsäädännön ja VAT:tien toimeenpanosta ja tarvittavasta ohjeistuksesta</p> <p>Rakennetun ympäristön laadullisten arviointikriteerien määrittely ja käyttöönotto</p>	<p>Alue- ja yhdyskuntarakenteet ovat toimivia, liikkuminen on kestävä, helppoa ja nopeaa kaikille ikäryhmille ja palvelut ja työpaikat ym. ovat lähellä sujuvasti saavutettavissa VAT:tien toimeenpanoon tarvittava ohjeistus on ajantasaista ja laadukasta</p>
<p>Ulkoilulaki uudistetaan. Tuetaan sekä kuntien, valtion että kolmannen sektorin toimia virkistyskäytön, luonnon monimuotoisuuden ja luontosuhteen parantamiseksi.</p>	<p>Luonnon virkistyskäyttöä hyödynnetään ennaltaehkäisevässä kansanterveystyössä.</p> <p>Virkistyskäytön edistämisessä tunnistetaan ilmastonmuutoksen ja uusien käyttömuotojen vaikutukset luonnon kestävyteen.</p>	<p>Lähiluonto on noussut arvoonsa päätöksenteossa. Yhä useampi on löytänyt itselleen sopivan tavan liikkua ja olla luonnossa. Väestön terveys- ja hyvinvointi ovat parantuneet.</p>

Tavoite 2035: Kestävien valintojen tekeminen on helppoa, houkuttelevaa ja taloudellisesti kannustavaa.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
<p>Kehitetään ohjauskeinoja (verot, tuet, kannusteet), joilla vähennetään ruoan kulutuksen, asumisen, liikkumisen ja muiden tavaroiden ja palveluiden kasvihuonekaasupäästöjä 50 prosenttia vuoteen 2035 mennessä. Ohjauskeinoyhdistelmiä muotoiltaessa otetaan huomioon kiertotaloudelle asetetut tavoitteet ja mm. edistetään korjauspalveluiden ja uudelleenkäytön houkuttelevuutta, jakamistaloutta sekä päästöttömien aktiivisten kulkutapojen käyttöä.</p>	<p>Kehitetään ohjauskeinoja, joilla vähennetään ruoan kulutuksen, asumisen, liikkumisen ja muiden tavaroiden ja palveluiden kasvihuonekaasupäästöjä 50 ja 70 prosenttia vuoteen 2035 mennessä. Ohjauskeinoyhdistelmiä muotoiltaessa otetaan huomioon kiertotaloudelle asetetut tavoitteet ja mm. edistetään korjauspalveluiden ja uudelleenkäytön houkuttelevuutta, jakamistaloutta sekä päästöttömien aktiivisten kulkutapojen käyttöä.</p>	<p>Kulutuksen hiilijalanjälki on puolittunut v. 2035 mennessä.</p>
<p>Kannustetaan kuluttajia tiedotuksen, kokeilujen ja muiden keinojen avulla hiilineutraalin kiertotalouden mukaisiin toimintamalleihin. Kehitetään EU-tasolla ja kansallisesti tuotteiden merkitsemistä siten, että kuluttajat saavat nykyistä paremmin luotettavaa ja selkää tietoa ympäristövaikutuksista.</p>	<p>Laajan kansallisosallistumisen jatkoturvaaminen ja kehittäminen Kuluttajien tukeminen arjen ilmastovalintojen tekemisessä, isoina asioina mm. ruokavalio ja liikkuminen.</p>	<p>Kuluttajan valinnat ovat vähähiilisen kiertotalouden mukaisia.</p>

4

**Yhteiskunnallinen
päätöksenteko ohjaa
vihreään siirtymään**

Tavoite 2035: Lainsäädäntö ja hallinnon rakenteet tukevat kestävästä muutosta.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
Yhdennetään ympäristöllisiä lupamenettelyjä perustettavan yhden lupaviranomaisen malliin (tavoitteena yksi lupa) ja valmistellaan sitä koskeva lainsäädäntö.	Selvitetään mahdollisuudet ympäristölakien lähentämiseksi ja yhdistämiseksi ja valmistellaan niiden pohjalta uudistuksia ympäristökaareksi.	Ympäristöllinen lainsäädäntökokonaisuus toimii yhtenäisesti ja myös muut ohjauskeinot tukevat vihreää siirtymää,
ympäristöministeriö osallistuu ja vaikuttaa aktiivisesti ympäristönäkökulmien ja -tavoitteiden sisällyttämiseksi käynnissä oleviin muiden hallinnonalojen lainsäädäntöuudistuksiin.	Mahdollisten ”sääntelyaukkojen” täyttäminen uudella lainsäädännöllä. Jatketaan hallinnonalojen välisten lainsäädäntöjen yhtenäistämistä ympäristönäkökohtien huomioon ottamisen osalta.	ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista, luontokadon hillitsemistä ja luonnonvarojen kestävästä ja säästävää käyttöä säännellään yhteiskunnassa koherenttina kokonaisuutena.
Ohjauskeinojen vaikutusten arviointia ministeriössä kehitetään ja syvennetään.	Jatketaan vaikutusten arvioinnin menetelmäosaamisen ja laadun kehittämistä. Ohjauskeinojen yhteisvaikutusten tunnistamiseen kehitetään uusia välineitä.	Ympäristöperusoikeuden rooli yhteiskunnassa on merkittävästi vahvistunut.
Do no significant harm -periaate läpileikkaa lainsäädäntöä.		
Valtakunnallisen ympäristöllisen lupa-, ohjaus- ja valvontaviranomaisen perustaminen. Samassa yhteydessä laki ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamiseksi kehitetään vastaamaan viranomaisrakennetta. Lupa-asiakas asioisi eri viranomaisten kanssa yhdeltä asiointipisteeltä, josta haettaisiin kerralla hakea kaikkia tiettyyn hankkeeseen tarvittavia lupia.	Uusi yksi lupa- ja valvontaviranomainen toiminnassa. Laajennetaan ohjauskeinoja tehostamaan ympäristötavoitteiden saavuttamista, ja seurataan tilannetta ja ohjauskeinotarpeita ajantasaisesti. Ohjauskeinojen yhteisvaikutusten tunnistamiseen kehitetään uusia välineitä.	Hallinnon rakenne ja ympäristöllinen lainsäädäntökokonaisuus ja muut ohjauskeinot tukevat vihreää siirtymää ja ohjaavat kestävyteen sekä uusiin innovaatioihin. Ympäristölainsäädäntö toimii koherentisti ja yhtenäisin periaattein.

Tavoite 2035: Yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyö ohjaa pääomia ja vihreän siirtymän toimia.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
<p>Vihreän siirtymän vauhdittamiseksi kehitetään ja otetaan käyttöön uusia ja monipuolisia yksityisen ja julkisen sektorin sekä EU-rahoitusta kanavoivia ohjauskeinoja (ml. juridisia, taloudellisia, informaatio, PPP, sopimusmalleja). Valtion takausmalleja hyödynnetään osana InvestEU-ohjelmaa eri vihreän siirtymän kokonaisuuksissa. Talousarvioon luodaan kokeiluja ja EU takauksia varten oma määrärahavaltuus.</p>	<p>Jatketaan takausvälineiden kehittämistä ja ilmasto- sekä ympäristötavoitteiden yhteensovittamista kasvu- ja työllisyysshyötyjen kanssa.</p>	<p>Ilmasto- ja ympäristötavoitteita tarkastellaan yhdessä kasvu- ja työllisyysshyötyjen kanssa laajasti valtioneuvoston päätöksenteossa.</p>
<p>Muutetaan hankintalakia siten, että se velvoittaisi ottamaan ympäristön nykyistä paremmin huomioon julkisissa hankinnoissa. Mitataan julkisten hankintojen hiilijalanjälki ja tunnistetaan toimet sen pienentämiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi.</p>	<p>Tunnistetaan julkisten hankintojen vaikutukset luontokatoon ja tunnistetaan luonnon monimuotoisuutta ja hiilineutraaliutta samanaikaisesti tukevat toimet.</p>	<p>Julkiset hankinnat tukevat Suomen hiilineutraalisuustavoitetta 2035 ja kiertotalouden toteuttamista sekä luonnon monimuotoisuuden säilymistä.</p>
<p>Valmistellaan ja toteutetaan kestävän kehityksen verouudistuksen toteutusta seuraavalla hallituskaudella siten, että verotuksen painopistettä siirretään työn verotuksesta kohti kulutuksen ja luonnonvarojen käytön verotusta.</p>	<p>Arvioidaan kestävän kehityksen verouudistuksen vaikutukset vihreän siirtymän edistymiselle mm. rahoituksen ja pääomien näkökulmasta. Varmistetaan, että verouudistus huomioi kolmoiskriisin, oikeudenmukaisuuden sekä edistää siirtymää hiilineutraaliin kiertotalouteen.</p>	<p>Kestävän kehityksen verouudistus (ml. haitallisten yritys- ja verotukien uudelleenohjaaminen) on tuottanut todennettuja vaikutuksia vihreän siirtymän edistämiseksi.</p>
<p>Pilotoidaan DNSH- ja EU green budgeting -periaatteen mukaan ympäristöministeriön budjettia ja ekosysteemitilipidon käyttöönottoa koko valtioneuvostossa. Laajennetaan vihreä budjetointi koko valtioneuvostoon. Keskeisten pääluokkien määrärahojen vaikuttavuutta arvioidaan myös ilmasto- ja ympäristönäkökulmista.</p>	<p>Vaikutetaan uuden EU:n MFF-rahoituskauden ilmasto- ja vihreän siirtymän tavoitetason nostamiseksi 50 %:iin. Arvioidaan kaikissa valtion kehys- ja talousarvioehdotuksissa ilmasto- ja ekologiset vaikutukset taloudellisten vaikutusten lisäksi.</p>	<p>Suomen budjettirakenne ja rahoitusvälineet tukevat entistä paremmin MFF:n (EU:n rahoituskehysten) mukaisia ilmasto- ja ympäristötavoitteita. Budjetin rakenne on muutettu siten, että se tarkastelee kokonaisuutena vihreää siirtymää, sekä ilmasto- ja luonnon monimuotoisuustoimia.</p>

Tavoite 2035: Ympäristötietoa ja digitalisaatiota hyödynnetään päätöksenteossa tehokkaasti.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
Arvioidaan tietojärjestelmäsääntelyn muutostarpeet eri laeissa ja käynnistetään sen pohjalta säädöshanke eri lainsäädäntöjen tietojärjestelmäsääntelyn ajantasaistamiseksi ja yhtenäistämiseksi.	Tietohallintostrategian toteuttaminen, tiivis yhteistyö lainsäädännön kanssa, tarvittavan rahoituksen varmistaminen.	Hallinnonalalla on yhteentoimivat järjestelmät ja yhteensopiva järjestelmäarkkitehtuuri. Lainsäädännön toimeenpanon tarpeet on hyvin huomioitu.
Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän jatkokehittäminen turvataan ja tietoa hyödynnetään toimintakentässä.) Luodaan yhdessä kuntien ja maakuntien liittojen kanssa toimenpideohjelmia järjestelmän käyttöönottoon.	Rakennetun ympäristön yhteiset tietomallit ovat osa rakennetun ympäristön tiedonhallintaa. Tietomalleja päivitetään alan kanssa tarpeen mukaan.	Yhteiskunnalla on käytössä laadukas rakennetun ympäristön keskitetty tietoaineisto, joka tukee tietopohjaista päätöksentekoa.
Lisätään voimavaroja ympäristönsuojelun ennako- ja jälkivalvonnan tiedonhallinnan ja lainsäädännön kehittämiseen siten, että mahdollistetaan ensisijaisesti digitaalisen yhden luukun periaatteella toimivan asiointipolun (luvan) kehittäminen.	Varmistetaan sähköinen asiointi ja päätösvalmistelu valtion viranomaisissa ja lisätään sähköistä asiointia ja sähköistä asiankäsittelyä kunnallisissa viranomaisissa koordinoitusti julkisen hallinnon palvelussa.	80 prosenttia kunnallisesta asioinnista ja asiankäsittelystä tehdään sähköisesti. Käytössä on ympäristönsuojelun tietoaineisto, joka tukee tietopohjaista päätöksentekoa.
Vahvistetaan ympäristötutkimusta ja kestävyysmurrokseen liittyvää tutkimusta ja tiedon hyödyntämistä kansallisissa ja EU-verkostoissa.	Lisätään voimavaroja tiedepaneelien, tiedenevannon ja tiedepohjaisen päätöksenteon toimintatapojen kehittämiseen ja kokeilemiseen omien valmisteluhankkeiden tietopohjan vahvistamiseksi yhteistyössä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten sekä tutkimushankkeiden kanssa	Ympäristötutkimusta ja tutkimusta kestävyysmurroksesta vahvistetaan ja osaamista hyödynnetään laajemmin ympäristötalouden ja eri tieteenalojen välillä.

Tavoite 2035: Suomi vaikuttaa ennakoivasti ja tuloksellisesti EU:ssa ja kansainvälisesti.

TOIMENPITEET 2022–2026	TOIMENPITEITÄ 2026–2030	OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030
<p>Laaditaan EU-asioiden ennakkovaikuttamisstrategia 2023–2026, jossa priorisoidaan mihin EU-vaikuttaminen keskitetään ja asetetaan vaikuttamistavoitteet.</p> <p>YM vaikuttaa Euroopan komission työohjelmaan 2025–2029 YM:n strategian painopisteiden mukaisesti.</p>	<p>Kansainvälisissä neuvotteluissa Suomi vaikuttaa aktiivisesti EU-kantoihin ml. osallistumalla EU:n kantoja valmisteleviin johtomaaryhmiin ja kansainvälisiin koalitioihin.</p>	<p>YK:n ympäristökokoukset UNEA-8 ja UNEA-9 ovat tehneet ympäristön kannalta vaikuttavia päätöksiä EU:n ja Suomen toiminnan tuella.</p>
<p>Vaikutetaan EU:ssa kunnianhimoisen ja pitkäjänteisen ilmasto, biodiversiteti-, kiertotalous, päästö- ja luonnonvarapolitiikan kehittämiseksi sekä niitä koskevien säädösten uudistamiseksi. (Fit For 55, RepowerEU, EU ennallistamis- ja biodiversiteetti, EU:n teollisuuspäästädirektiivi, päästöjä ja maaperän terveyttä koskevan EU-sääntely, kemikaalistrategia, BD-strategia, kiertotalous).</p>	<p>Kehitetään ja otetaan käyttöön toimintamalli, jonka kautta voidaan varmistaa, että Suomen kannat eri kv. ja alueellisten neuvotteluprosessien välillä ovat johdonmukaiset ja kunnianhimoiset.</p>	<p>YM koordinoi tehokkaasti Suomen kannat eri kansainvälisiin ja alueellisiin prosesseihin ja ympäristösopimusneuvotteluihin kunnianhimoisen toimeenpanon edistämiseksi, sekä varmistaa, että Suomen kannat ovat johdonmukaiset eri neuvotteluprosessien välillä</p>
<p>Suomi sitoutuu ympäristötavoitteitamme tukeviin kansainvälisiin velvoitteisiin, ja myötävaikuttaa näin kansainvälisen ympäristöoikeuden kehittämiseen ja monenkeskisen yhteistyön vaikuttavuuteen.</p>	<p>Suomi/YM vaikuttaa aktiivisesti siihen, että suomalaiset ympäristötoimijat tuntevat ja osaavat hyödyntää EU- ja kv-rahoitusta vihreää siirtymää tukevissa toimissa</p>	<p>Suomella on systemaattinen ote yhteiskunnan sidosryhmien, erityisesti nuorten, osallistamiseksi eri kansainvälisiin ja alueellisiin neuvottelu- ja yhteistyöprosesseihin</p>

Tavoite 2035: Oikeudenmukaista siirtymää valmistellaan vuorovaikutuksessa kansalaisyhteiskunnan sekä sidosryhmien kanssa.

TOIMENPITEET 2022–2026

Kansalais- ja muiden sidosryhmien osallistumisen vuorovaikutusmenettelyjä kehitetään. Pilotoidaan eri kansalaisosallistumisen muotoja, kuten puntaroivia kansalaisraateja määriteltäessä miltä oikeudenmukainen vihreä siirtymä näyttää käytännössä.

TOIMENPITEITÄ 2026–2030

Integroidaan uusia demokraattisia innovaatioita yhä vahvemmin osaksi ministeriön säädösvalmistelua.

Eri kansalaisosallistumisen muotoja hyödynnetään yhä rohkeammin ja saumattomammin osana pitkän aikavälin ympäristöpolitiikan toimenpiteitä.

OSATAVOITTEITA VUODELLE 2030

Pysyvä satunnaisesti valitusta ja ajoittain vaihtuvasta henkilöstä koostuva kansalaisraati on integroitu Ympäristöministeriön läpileikkaavaksi osastoksi, jota kuullaan eri politiikkakysymyksissä oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi.

Kehitetään valtioneuvostossa poikkihallinnollinen oikeudenmukaiseen siirtymään liittyvän mallin valmistelu päätöksenteon vaikutusten arvioimiseksi. (Eli poliittisesti ja yhteiskunnallisesti laajasti jaettu tahtotila tavoitteiden edistämiseksi).